DISCOVRS by Forme van Remonstrantie: Vervatende

DE NOODSAECKELICKHEYD VANDE OOS-INDISCHE NAVIGATIE, BY MIDDEL vande vvelcke, de vrye Neder-landsche Provintien, apparent zijn te gheraecken totte hooghste Prosperiteyt, int stuck vande alder-rijck ende costelijckste vvaren vande gheheele vverelt. VVaer uyt consequentelijck sal volghen, dat de voorschreven vrye Neder-landsche Republijcke' t'allen tijden so sal vvesen ghequalificeert, in't stuck vande Equypagie ter Zee, Soo om de Caep, als deur de Straet van Magellaen, dat sy sich van gheen uytheemsche macht lichtelijck aenghevochten te vverden, sullen hebben te vreesen. Maer ter contrarie (met Godts hulpe) op hare In-landsche, ende nae-buyrighe Bontghenoten saecken goede ordre ghestelt hebbende, Inde uyterste deelen, ende by d'alder rijckste ende verre ghesetene groote Petentaten vande VVerelt niet alleen bekent, maer oock lieff-tael, vvel-bemint, ende van vele der selver, seer gheacht, ende ontsien sullen vvesen, &c. Ende dit alles tot groote vercleeninge, ja in eenighe quartieren gantsche vernietinghe der groote aensienlijcke Heerschappije vande Hispaensche ende Portugesche Natien, in de selve quartieren.

GHEDRVCKT ANNO 1608.

Discours by forme van Remonstrantie.

IDer een moet toestaen ende bekennen / datter onder de ontdeckte ende bekende deelen vanden gantschen Cloot des Aertbodems / gene rijcker noch costelijcker waren ende coopmanschappen en vallen / als inde Oost-indische quartieren / noch nerghens in meerder overvloet / ende tot minderen prijse te becomen en zijn / als inde selve. Want / sonder te spreken van de groote menichte van rauwe ende gheverwede zijde / Item Fluweelen / Damasten / Armozijnen / Cartheecken / Lamphersen / ende dierghelijcken meer / die in groote abondantie in verscheyden quartieren van China te becomen syn: behalven de notable pertijen van Gout die aldaer met redelijcke winst jegens Silver getorqueert can werden: en dit al boven de ontallijcke menichte van Porseleyne en andere soorten duysent-derley van costelijcke Meubien en cierlijcken Huysraet die uyt het selve Rijc van China in allen den quartieren van Oost-india getransporteert / ende meest tegens Silver / Elpen-been / Specerijen ende eenige andere Droguen verhandelt worden: So worter noch een seer groote menichte van Zijde / Zijde laeckenen / ende costelijcke Meublen uyt China naer t'groote Silver-rijc Eylandt van Iapan ghevoert / jeghens welcke waren by de Portugesen ende Chinesen / jaerlijcx uyt het voorschreven Eylandt ghetrocken wordt / ontrent t'sestich duysent ponden fijn Reael zilver. Alle t'selve (segge ic) overslaende / sullen wy comen tot de rechte deelen van Oost-india / mits al vorens overdenckende / wat grooter neeringhe / rijckdom / ende welvaren / den rijcken Zijde-handel / (daer alle t'Lant ende goet coop Lijf tochtighe Steden van Italien mede beset zijn) de Italiaensche natie / buyten andere / aengebracht heeft. Jae hier toe vele Lant ende lijf-tochtige Steden ende Dorpen / duysenden van menschen / Mans Vrouwen / jae vele Kinderen / aende alreets cleene begintselen / van zijde-handel / hier te lande te werck zijn ghebracht / die meer als aen andere / voor desen ghebruyckelijcke hant-wercken / mede hebben weten te winnen / niet alleene int bereyden van de rauwe Zijde / maer oock int aenvanghen ende maecken van verscheyden nieuwe welghetrockene Manu-facturen.

Begginnende dan om de Caep de Bone Esperance, voorbyghaende de Goudtrijcke quartieren en mijnen van Cephale / Yvoir gevende / de deelen van Mosambyque, de gelegene lijf-tochtighe Eylanden van Commores, ende voorts andere handel-plaetsen van Pueloa, Melinde, Pate, Brave, Cumare, tot aende Cabo de Guarda Fu, passerende onvermaent / de handelinghe van verscheyden Droguen / in de Stat Aden, ende andere plaetsen op de Roode Zee / als mede den gantschen uythouck van Arabia Felix, tot den Inwijc van Sinus Persicus inclusys: Mede overslaende de machtighe coop-stadt Ormus aende Noort-syde van Sinus Persicus ge-

 legen

legen/alwaer een treffelijcken handel/van Peerlen/Juwelẽ/costelijcke Stenen/ ende van alderley drogueu/ende dierbare waren dagelijcx van verscheyden Natien wert ghedreven/soo by middel van Caravanen, deur Persen, als mede door de traffique vande Portugesche Craeckẽ van Goa, op Licxbona, van waer de Portugesen jaerlijcx menichte van Persische Paerden/ met groote costen/ ende moeyte zijn treckende/ diese ontrent Goa aen verscheyden groote ende machtighe Oost-Indianen dier om gelt zijn vercoopende/ als synde alle de selve quartieren noch weynich by die van onse Landen bevarẽ/ alhoewel mẽ seeckere kennisse genoech is hebbende vander selver gelegentheydt/ aert van volc/ eñ rijcdom in Negotien.

Comende dan eerst onder den Tropicus Cancri, vinden wy aldaer den seer bekenden Inwijck/ die t'overvloedighe lijftochtige Landtschap van Cambaja, (tot nut ende ghoede gheleghentheydt van den treffelijcken rijcken handel die aldaer ghedreven wert) van den anderen is deylende. Ende alhoewel den Portugesen/ ten weder syden/ vanden selven Inwijck wel eenige Fortressen zijn besittende/ als Diul aende Noort/ ende Chaul aende Zuyt-zijde/ soo en hebben de clouck-sinnighe Inwoonderen van de coop-stadt Suratte, niet naer ghelaten/ die van onse Natie/ aldaer voor desen gheweest zijn/ vrientlijck t'ontfangen/ met toeségginge van alle goet-willicheyt/ in't stuck van haere over-rijcke Negotien van fyne Lijwaten/ Catoene-Doecken/ die aldaer dienstich voor heel Indien in overvloedt vallen: Jae selfs met groote menichte/ voor desen altijdt in Portugael gevoert zijn gheworden. Als mede den costelijcken Indigo, die aldaer in overvloedt/ den alderbesten van gantsch Indien te becomen is. Van ghelijcken ongheworochte Catoenẽ voorts Cassamaille/ Perfuym/ Suycker/ Gengber/ Mierabolanẽ/ ende meer andere specien. Alle welcken handel/ rijck/ costelijck/ ende seer treffelijck voor dese landen te speuren is/ indiẽmen met eenich vervolgh ende aensienlijcke macht/ met die van Suratte ende Cambaja, inde cleen vertoon-beginselen comt te continueren/ daer toe de Natie gheduerigh de Portugesen haetich/ ende onder selver heerschappie ongunstich gheweest zijnde/ groote gheneghentheydt betoonen te hebben/ behoorende t'selve Rijck onder den grooten Maguor, wiens Zee-custen by der Portugesen Fregatten/ beset wordende/ lijt hy nochtans niet/ dat de selve de minste heerschappie te lande/ onder syn gebiet soudẽ gebruycken. Ende soeckt derhalven alle gheleghentheyt (by middel ende hulp van onse vlotgaende Schepen) vande quellinghe der Portugesche Fregatten op syne custen ontledight te werden/ omme met ons ende alle andere Natien vrye commercie ende handelinghe te moghen doen/ t'welck seer licht te wege gebracht can werden. Ende soo wanneer dese landen hier ende over al met den Spangiaert bevreedight souden wesen/ soo soude de voorschreven rijcke handelinge van Cambaja ons selfs toe-vloeyen/ gheprésupponeert dat wy d'een d'ander geen offensie yewers meer soude moghen aendoen: maer yeghelijck syn handelinghe onverhindert laten drijven/ met den gheenen die in Oost-india/ met yemant van beyde de Natien als Neder-landers ende Portugesen/ ofte met beyde t'samen souden willen Traffiqueren. Wat recht de vrye Neder-landen tot den voorschreven/ er-

de alle

de allen anderen handel/met de Coninghen ende Princen van Indien(den Por-
tugesen ende Spangiaerden niet subject zijnde) syn hebbende/is onnodich met
vele woorden te verhalen: Ghemerckt/soo wy een vrye Natie bekent worden/
wy gheensins een servituyt op ons behooren te doen/die onse voor-ouderen in
heel eenen anderen stant met Spangien (als wy nu doen) staende/noyt hebben
willen bekennen ofte overgeven/ende wy nu veel min als oyt behooren te doen
ghemerckt/alle de Wereld/ja die ghemeene man claerlijck can mercken/datter
voor de seeckerheyt der vrye Nederlandtsche t'samen verbondene Provintiens
vrede boven alle confederatien ende verbintenisse van na-buyrighe Coninghen
ende Princen/gheen vaster Calomme ter wereldt en is als de over-rijcke treffe-
lijcke Negotien op Oost-indien/by middel van welcke niet alleen de Ingesetene/
ende t'ghemeene landt soo can worden verrijckt/ende in Schepen/condtschap
van alle Werelts handelinghe ende eervarentheyt/ende macht ter Zee/soo can
toenemen/dat sy niet alleen gheen uyt-heemsche macht/(menschelijcker wijse)
sullen hebben te vreesen/maer ooc niet een ongevoelijcker wijse des versoenden
Spaengiaerts crachten/die uyt de Oost/ende West-indische navigatie inde lest
verganghen hondert Jaren/soo groot zijn ghecommen/in rijckdom ende ver-
meughen/datse niet alleen haren voorghaenden standt/eerse de selve landen oyt
kenden/gantsch onghelijck syn/maer door de rijckdommen der selver getracht
hebben te comen tot de Monarchie vande gantsche Christenheydt. Ick segghe
dat sy des voorschreven Spangiaerts crachten(by middel vande voorschreven
Navigatie) soo sullen comen te enerveren ende crachteloos te maecken/dat den
Spangiaert nimmermeer sal behooren te dencken/omme jeghens de vryheydt
onses Vader-landts/in tijden ende wijlen/tot syne vergrootinghe/ende onser
verdruckinge/yet wes voor te nemen ofte te attenteré: Waermen nu als nu met
goede redenen/soude moghen sustineren/dat hy alleen den Neder-landtschen
vreede vordert ende voorstelt/om door dien middel van t'selve Oorlogh in sy-
ne Oost ende West-Indische Navigatie/wesende de eenighe steunselen van syn
groot/andersins onbeweechlijck lichaem/geene verdere/quetsinge ofte inkanc-
keringhe/tot onderganck van t'selve te lijden: Maer veel eer synen Asem te ver-
halen/ende der vereenichde Neder-landers/betrouwige/goet-aerdicheydt/met
de loose Spaensche practijcque in Traffique/so te bedwelmen/dat hy middeler-
tijdt/sulcke Ordre sal comen te stellen/op de Basen ende steunsels vande onder-
stuttinghe syner Monarchies/West ende Oost-Indische Navigatie/dat hy sich
wel sal moghen verseeckeren/gheen verder af-breuck vande Neder-landers in
dat stuck te connen lijden: Omme daer nae aen te vanghen/t'ghunt hy tot uyt-
voeringhe van syn voornemen/naer gheleghentheydt vanden tijdt/te rade sou-
de moghen vinden.

Gaende voorts op langs de Peeper-rijcke custen van Malaber, sullen wy de
groote onvaste/daghelijcx Lijff-noodtdruft behoeftighe stadt Goa, als met de
macht ende cracht vande Oost-Indische Portugesen beset ende beplant zijnde/
voorby gaẽ: Als mede de Fortressẽ vã Onor, Barcelor, eñ Canonor, ende ons voe-

ghen byden machtighen/Ouden/dickmael met den Portugesen versoenden/ou-versoenlijcken Vyant/den grooten Samorijn, Coninck van Calicout ende vande Malabaren, Onder wiens beschut d'oude verdrevene Malabaren, nu Inwoonderen van t'Eylandt Tremapatan, den Portugesen daghelijcx met rooven grooten af-breuck ende hinder inder selver Negotie/ alle de Zee-custen langs/zijn doende/als by Tractaet/tusschen hen/eñ den Admirael Steven vander Hagen, in December Anno 1605. gemaect/te sien is/ die anders niet en soeckt als eenich reedelijck onderstant/van wel gemanierde Schepen/ende snelle vierige cogels/spouwende Canons/omme neffens syn groote ontallijcke menichte van Nairos ende Crijghsluyden/hem over syne geleedene schade/ aende Portugesen, by alle occasie te wreecken/ende den selven (daer toe sich alle goede apparentien verthoonen) hare alder-beste Zee-havenen ende ghelegentste plaetsen van Cochin af te nemen/ ende met eenen/ hen upt de gantsche Custe van Malaber (met hulp van synen ouden vriendt/den Magour van Cambaja) te verdrijven. Die oock niet lievers en saghe/ als synen voor-verhaelde Zee-stadt Suratte, vande courssen ende roovinghe der Portugesche custen/ontledicht te siene. Wat macht te Water teghen groote welgemande ende ghemonteerde Schepen/de Portugesen te weghe connen brenghen/is ten deele ghebleecken: Eerst aende Rencontre vande vijff Schepen vande Admirael Wolphert Harmanssen Anno 1601. mette henluyden overtaeckelde Vloot/van Galioenen/Galeyen ende Fusten/vanden Generael Andrea Fortado, soo voor de stadt Bantam, als daer naer onder de Moluckse Eylanden: Welcke Portugesche Vloot/ naer merckelijcke gheledene schade/haer salveerde met vluchtich t'ontseylen/daerse te min in vervolght wiert/overmidts t'groot ongheval van t'bersten een der Admiraels Wolphert Harmaſſz halve Canons/dat geen cleene verhinderinghe (tot een volcomen deroute der Portugeschen Vloot) en veroorsaeckte. t'Selve can oock afghenomen werden aende twee Schepen Zierick-zee ende Vlissinghen/die Anno 1606. de beleegherde stadt van Iohor, die vande Portugesen/met groote hoop van veroveringhe eenighe Maenden beleghert gheweest zijnde/gheheelyck ontset wierdt/ende van alle molestie der Portugesche Schepen/ofte Armade ghevrijdt/ tot groot contentement/ende ghenoughen (met verbindinghe aende Neder-landers) vande voorschreven Coninck/ die nimmermeer sal nae laten den Portugesen (daer hy oock groote middelen ende ghelegentheydt toe heeft) allen af breuc te doene/als siende des selves Voorsaten/ byde Portugesen vande Stadt ende Coninckrijck van Malacca, ontbloot/een der welcker Coninghen byde Portugesen inde selve Stadt/over veel Jaren/omme haere usurpatie beter te bevestighen/wreedelijck onthalst is geworden/sulcx dat aen des selffs Coninck van Iohors macht/wil ende geneghentheyt om de Portugesen te vernielen/niets is te twijffelen/als naer desen met Godts hulpe upt de verwachte ghewenschte tijdindge/vant explopt van Matelieffs vloot/op Malacca naerder gehoort/eñ verstaen sal connen worden: De geruchten vande bloedighe slach ontrent Malacca ghevallen (soo wy upt de clacht-brieven van Portugael/van't verlies der gantscher Armade/van Goa verstaende) geven geene cleene Inditien/vant verlies/der selver stadt/

voor

voor de Portugesen ende hares ellendighen standts / inde Zuydt ende Oostersche deelen van Indien.

Keerende weder daer wy't ghelaten hebben/sullen wy cortelijt overdencken/ wat harder prickel ende steeckelinghen doorn / dat het is inden voet der Portuscher Trafficque/tusschen de West ende Zuydersche deelen van Indien/een soo wel gheleghen ende volck-rijck Eylandt / als daer is t'Eylandt van Seylon tot vyandt te hebben. Ghemerckt alle haere rijcke Schepen / soo vande Cust van Narsinga, Choromandel,Bengala, Malacca, Molucques(sooser yets hadden) als de rijcke Craecken van China,in Malacca, niet ontladen zijnde, dicht om den houck ende int ghesicht ghenoech des selven Eylandts hare coursen/om wel verkendt te zijn/ghenoodtsaeckt syn te nemen. Waer sy gheen cleene schade alreede gheleden hebben / sulcx t'selve Eylandt / haer een rechte hinder-plaetse is / tot bespiedinghe ende ontdeckinghe harer ghieladene Schepen / als aen de rijcke Craecke/by d'Engelschen eñ Moucherons Schepen Anno 1602. genomen/ende andere Schepen/seedert by de Compagnie verovert/ te mercken is. Den yver tot vyantlycke proceduèren vande Coninck van Zeylon, teghen de Portugesen verthoont sich daghelijcx meer ende meer / sulcx hy maer wacht / datmen hem om de selve te ruyneeren/de handt een weynich biede/ende ten ware t'mis-verstandt tusschen Syboldt de Weert / ende den selven Coninck ontstaen / deur alte groote vermetele onvoorsichticheydt / vande voorschreven de Weert / men soude naer gissinghe/ jeghenwoordigh al groote effecten van dessels vyandtschap / tot afbreuck ende ruyne vande Portugesche Forten van Columbo, ende Puncto de Galle, ghesien hebben / de welcke hy even-wel/soo beset is houdende / datse hem weynich schaden/ende haer selffs echter gantsch gheen proffijt zijn aenbrengende: Alhoewel t'selve Eylandt/ seer overvloedich is in Caneel/ die daer ende nerghens elders in gantsch Indien is vallende. Rijck in Paerlen / voornemelijck in dessellfs Eylandt Mana. Item / abondant in Saphieren / Spinellen / ende andere ghemeene Steenen. Overvloedigh van Oliphants-tanden /ende abondandt van alle Lijf-tochten etc. Sulcx aldaer een seer ghoede Negotie te doen is/niet alleen herwaerts aen / maer van daer op d'andre Indische quartieren/ met welck/ende diergelijcke middel/de Portugesen groote conquesten/met weynich Capitaels gedaen hebben.

Latende t'voorschreven Eylandt legghen/aende slincker-handt/ passeerende om de Caep de Comorij/tusschen t'vaste Landt ende t'voorschreven Eylant/nemende onsen Cours Noordt aen/ vinden wy ons terstondt aende Rijcke ende dierbaere Oost-Indische Cleedingh-Cust van t'Rijc van Narsinga,alwaer inde stadt van S. Thomas, ende andere/ so groote meenichte der selver Waren ende Manu-facturen vallen / datmen de groote Oostersche / behoeftighe deelen/ ende Eylanden / met de selvighe is stofferende/ tot gheen cleyn proffijt vande gheene/die de selve van d'een plaetse in d'andre transporteeren.

Ter

Terſyden/Weſt-waert aen/ is gelegen het Rÿck van Biſnager, van waer veel fÿne rauwe Diamanten/deur gantſch Indien getranſporteert worden. Item weder Noort op de Cuſt van Coromandel, alwaer vele Lÿwaten/zÿde Laecken/ ende andere coſtelÿcke Manufacturen te halen zÿn: Zÿnde eenighe der ſelver Zee-cuſten / oock ſeer rÿck van Parel-bancken: dier in groote quantiteyt ghe-viſt worden. In deſe quartieren hebben de Portugeſen gantſch gheene heer-ſchappie te lande / worden alleen om den handel/ als vreemde Coopluyden/in't ſtuck van Traffique geadmitteert/ ghelÿck onſe Natie daer oock ſeer wellecom ende aenghenaem is/ als ghebleecken is/ bydе handelinghe / by d'onſe beghon-nen/te Nagapatan, Muſelapatan, ende andere plaetſen. Deſe quartieren behoo-ren onder t'ghebiedt vanden grooten Neico, die een is vande vier grootſte Po-tentaten van gantſch Indien / alle welcke de Portugeſche Heerſchappÿe ſeer ſuſpect ende odieus is.

Daer naer volght noch hoogher Noordt, waert op/ het treffelÿck Coninck-rÿck van Bengala, waer af de Hooft-ſtadt mede Bengala ghenoemt is/ alwaer de groote Riviere Gamger door loopt. Dit Coninckrÿck / is overvloedich in al-le Lÿff-tochten/ende gantſch rÿck/ van fÿne Lÿwaten/ coſtelÿcke gheweeven/ ende ghebloemde Cattoenen/ Doecken van veelderley ſoorten/ als mede Geng-ber/ Was ende Suycker.

Een weynich lagher / weder Suydt op / om den houck vanden grooten In-wÿck der Ooſt-Indiſche Zee/ is gheleghen / het machtighe Coninckrÿck van Pegu, t'welck gheenſins/ als mede t'voorgaende / de heerſchappie ofte domina-tie der Portugeſen onderworpen is. d'Inwoonders zÿn ſeer gheneyght / met onſe ende andere Natien te handelen. Hier ende nerghens anders/worden ge-vonden/de ſchoone coleurighe coſtelÿcke Robÿnen: Item/gheeft mede menich-te Eſpinellen / oock mede Lacken/ Rÿs/ overvloedt van Suycker/ als mede de ſtercke wel-rieckende Civette.

Vervolghende voorts den ſlincker uytſteeckende arm/van India/comen wy aende Coop-ſtadt Queda, alwaer ſeer ſchoonen groven Peper valt / die by de Portugeſche Facteurs dier wel (ende om de na-by-heydt van Malacca,) in aen-ſien zÿn/in menichte ghecocht wort/aenden houck vanden welcken arm teghen over t'Eylandt van Sumatra gheleghen is. De incoſtelÿcke rÿckdoms Traffique overvloepende voorſchreven Coop-ſtadt van Malacca, die by de Portugeſen/van over de 80. Jaren / om haer gheleghentheydt / met groote moeyte / ende bloe-dich Oorlogh/ den voorſaten vanden Coninck van Iohor afghenomen/met een Fortreſſe beſet/ende als d'Importantſte Stadt vande Portugeſche dominatie in Indien met Garniſoenen gheſtadich bewaert is ghewordeu. Wat grooter Eclipſis het voor de Portugeſen in Indien ſoude weſen / indien Godt gheve ſy van die plaets/met hulp vande Coninck van Iohor, ende andere / door des Ad-miraels Matelieffs vloot/ daer uyt goede apparentien/ gheen cleene geruchten

van

van en loopen/mochten ontbloot wesen/ ofte worden/ can een yeder van eenigh
insicht/inde Indische Negotie ghenoegh affmeeten. Want behalven dat hare
macht/ghelijck als overmidts in stucken ghebroocken soude wesen/ende hen
alle commoditeyt benomen werden/van bequame correspondentie/ofte han-
delinghe te connen drijven/upt de Oostersche op de Westersche deelen van In-
dien/daer mede sy haere grootste rijckdommen (met de welcke sy alle Negoti-
anten vande Werelt in Schatten syn overtreffende) ghewonnen hebben. Soo
souden Oogh-schijnelijc/alle Oost-Indische Coninghen/welcke vande Por-
tugesen voor dese/veel ghewelt/trots/ende overlast moeten lijden hebben/de
Ooghen openen/de gelegentheyt vande tijdt waernemende/ende de selve/mits
het meest over al een bittere/stoute/ende wraeckgierighe Natie is/de voet lich-
ten/ghelijck al reede aen seer vele Coninghen/als die van Bantam, Achem, Iohor,
Patana, Tarnata. Die van Amboyna, Banda, ende andere ghenoech is ghebleken.
Die van Siam, Cambaja, Calicout, den Mogour, Neyco, ende grooten Heydelcan,
t'welck machtighe Potentaten te lande zijn/geen saeck meer syn soeckende/als
haer eens ghewroken te moghen sien/over harer Naebuerighe Princen over-
last/ontfanghene ende gheledene Injurien/vande Portugesen inde hondert ja-
ren/die de selve Oost-Indische quartieren hebben beghinnen met macht ende
gewelt te deur-booren/vele der selver Coningen voorsaten/als voornemelijck/
den Samoryn van Calicut, den Hedelcan van Cambaja, de Coningen van Achem,
Patam, Iohor, Bintam, Tarnata, ende andere groote teghen-weer/ende eerste be-
ghintselen ghedaen hebben/omme haer vryheyt teghens de Portugesche usur-
patien te beschermen. Doch overmidts sy meest al van gheschut/bequame sche-
pen ende Scheeps Oorlooghs behoeften/ende volck hen de Scheeps-strijden
verstaende/onversien waren/hebben veel tijts ter Zee groote schade gheleden/
ende eyndtlijck is de saecke/soo by Wapenen/als by Industria vande Portu-
gesen soo verre ghebracht/datse op eenighe plaetsen/de sterckten ende t'ghe-
weldt in handen hebben ghehouden/ende op de andere plaetsen/alleen vrije
handelinghe/ende commercie Coopmans-ghewijse becomen/die nochtans
gheen rechte vrienden der Portugesen en waren. Maer haer naer tijdt ende
ghelegheutheydt buyghende/gheen dinck eer aenghegrepen hebben/als de han-
del met de Neder-landtsche Schepen/soo haest de selve haer in d'Oost-Indi-
sche quartieren verthoont hebben. Jae vele der selver/hebben terstondt alle
handel ende commercie met de Portugesen aff-snijdende/haer opentlijck tegen
de selve/met/ende voor ons/inde Wapenen begheven/als aende Coninghen
van Bantam, Iohor, Achor, Tranate. die van Banda, Amboyna ende anderen
claerlijck ghebleecken is. Ende buyten twijffel sich noch veel meer sal openba-
ren/alsse sullen merckẽ t'vervolgh vanden Vloote/so vanden Admirael Matelieff
Pouwels van Caerden, ende d'onlangs upt-gegaene treffelijcke vloote vanden Ad-
mirael Piter Willemsz, Verhoven. Alle der welcker aenslaghen Godt almach-
tich wil zeeghenen tot zijner eeren/uptroedinghe vande onrechtmatighe usur-
patie der Portugesen/ende verbreedinghe vande Negotien der vereenighde
Neder-landen/ten eynde d'Inghesetenen alhier altoos een bequaemen middel

in handen hebben/ om al hare vyanden/ soo eenighe sich yet wat verborderen te attenteren/ t'hooft te moghen bieden/ ende haere dier bare wel beschermde vryheydt behouden.

De voorschreven Stat van Malacca, die wel van Inwoonderen/ maer qualic van lijfs-noodtdruft versien is/ de welcke meest al vande omleggende Eylanden daer daghelijcx ghebracht moeten werden/ is omsingelt ofte beset van geen cleene Indiaensche vyanden/ als voornemelijc/ haren ouden heirden vyandt den Coninck van Achem, die van Bintam, als mede de Coningen ende volckeren van Iava: Daer onder den Coninck van Bantam, die machtichste is. Den nae-by-lant gheleghen Coninck van Iohor, door wiens ingheven ende goede onderrechtinghe/ den hoogh-loflijcken Admirael Heems-kercke de rycke Craecke op hen veroverde. Daer naer mach de Coninginne/ vande seer rijcke ende wel ghelegene Coop-stadt van Patane, soo weynich vergeten werden/ als sy apparentelyck sal connen vergheten/ (ick late staen verghevun) die swaere Oorloghe/ die haer voor-saten/ teghen den Portugesen ende haere vryheydt ende Rijck te beschermen uytghestaen hebben: De welcke mede haer groote gheneghentheydt t'onswaert/ naer haer uyterste vermoghen/ bethoont heeft/ soo haest onse driftighe Eylanden/ der selver vaste Custen syn comen besoecken. Ende in teecken van haere gheneghentheydt tot de Portugesen/ niet goedighe ooghen/ sonder de minste belginghe aengesien/ datmen op haere reeden/ in haer gesicht/ den selven heeft affghenomen/ een Craecke met veel rijcke ladinghen/ die sich aldaer wel verseeckert ende gheberght meynden te hebben. In welcke Stadt van Patane, niet alleen veel schoone grove Peeper is vallende: Maer de selve is een soo groote wel gheleghene Coop-stadt/ dat van aldaer grooten handel ghedreven wort/ op den aen-palenden Rijcken van Siam, ende Pegu. Daer wy hier vooren van vermaent hebben/ ende voornemelijck met den Chinesen, die daer veel costelijcke Chinesche Waren daghelijcx zijn aenbrenghende/ sulcx Patane, een vande treffelijckste plaetsen is/ om Neder-landtsche Negotien te planten/ die aldaer oock gheen cleene beghinselen ghenomen heeft.

Den Coninck vant groote costelijck Diamant-rycke Eylandt van Borneo, heeft mede wel bethoont/ dat hem de Neder-landers Negotien seer aengenaem ende lieff-tal was/ niet alleen mette selve allen vrijen handel beloovende/ ende inder daet doen ghenietende/ den gheenen/ die hen waren verscheenen/ maer oock met het toeschicken op Patane, van 8. ofte 10. Hollandtsche persoonen/ die op syn Landt/ by syn ondersaten over eenighen tijdt/ te vooren/ buyten syn kennisse ghevanghen waren gheweest/ soose uyt eenighe vande eerste Schepen die aldaer om Water te halen (t'voorschreven volck aen lant gehouden hadden) aen landt waren gecomen. Waer van hy hem aende onse seer beleefdelijck was excuseerende/ met aenbiedinghe van alle eere ende vriendtschap/ etc. Sulcx aldaer apparent is/ eenen goeden handel ghedreven te connen werden/ niet alleen in Diamantē/ dier veel ende schoon/ ja de beste van gantsch Indien vallen/

maer

maer oock in Camphen / mede de schoonste van Indien / Genghber / ingelpede Mirabolanen / medicinale Besar-stenen / Was / eñ anders. Is ooc seer dienstich om de overvloedt vande Lijf-tochten / die aldaer te becomen zijn.

Wat resteerter nu meer vanden rijcken Landen ende Eylanden van Oost-India / als d'uytnemende Specerij-rijcke Molucques. Welcker Negotien de rijcrste ende proffijtabelste is / van gantsch Indien / ende dat ten aensien / men de costelijcke Macis / Naghelen / ende Noten aldaer tot redelijcken prijse / meer om Eedt ende Cleedinghs waren / als om Silver can coopen / t'welck dobbelen Avance is ghevende. Sulcx / wie Meester vanden selven handel is / soude moghen segghen Meester te zijn / vanden alder rijck ende proffijtelijcxsten handel / vanden gantschen Aertbodem. Ghemerckt / de voorschreven dierbare Specerijen / nerghens elders / als inde selve cleene Moluckſche Eylanden / te vinden en zijn. Wat grooter voordeel den groote Octroyeerden Neder-lantschen compagnie / int stuck vanden selven Moluckschen handel is hebbende / canmen wel affmeeten / aent exploot / vanden voorschrevẽ Compagnies eerste Vloote onder Steven Ver-hagen, Anno 1604. uytgheseylt / die door Godes hulpe / niet alleen seer gheluckich inghenomen heeft ghehadt / het treffelijck sterckste Casteel / t'welck de Portugesen / opt Eylandt van Amboyna waren besittende / ende veel Jaren beseten hadden / maer oock gheweldelijck ghenoech / stormender handt inghenomen / t'Casteel van Tidoor, ende soo de Portugesen uyt de Molucques verdreven / in voeghen / dat de selve / vanden geheelen Moluckschen handel waren ontblootet. Sulcx dat den selven handel / t'eenemael aenden Nederlandtschen Compagnie was ghevallen: Die oock t'Casteel van Tidoor gheruyneert / ende dat van Amboyna met een Gouverneur eñ bet als hondert Soldaten beset heeft gelaten. Ende alhoewel men t'seedert verstaen heeft / dat duytgedrevẽ Portugesen / die by accoort inde Eylandẽ vã Manilhas vertrocken waren / met hulpe vande Castilianen weder ghekeert / ende t'Eylant Tarnate overvallen ende vermeestert souden hebben. Alwaer die vande Compagnie eenighe persoonen alleen om de Coophandel te drijven ghelaten hadden. Die so te presumeeren is / meest om hals gheraeckt sullen zijn. Item / dat die van Tydoor, die Eedt ende ghetrouwicheydt aen onser syden hadden ghedaen / weder moghen zijn ghereVolteert / soo moetmen dies onaenghesien / aende Moluckſche handel gheensins twijffelen: Ghemerckt de vlootẽ vande Admiraelen Cornelis Mateliefſ, ende Paulus van Caerden, Anno 1605. ende 1606. uytgheseylt / naer alle apparentie ontwijffelijck t'voorschreven Eylandt van Tarnate, (wiens inwoonderen der Spangiaerden ende Portugesen doodt vyanden langhe tijt jae vanden beginne aen gheweest zijn) wederom geincorporeert sullen hebben / also het principaelste oogh-merck vande Compagnie altoos gheweest is de Moluckschen handel in verseeckeringhe te nemen. t'Welck eens recht wel uytghevoert zijnde / ist niet seer apparent / dat de Spangiaerts uyt de Manilhas, weder sullen bestaen yets op de selve te attenteren / ten aensien / soo de Neder-landtsche Schepen / haer inde volck-rijcke Eylanden vande Manilhas, eens presenteeren / aldaer

aldaer wel sulcken succes ende toeval mochten becomen / dat de Spangiaerden werckx ghenoech souden hebben / den brant in haer eygen huys te lessen / die haer den lust ende macht vande verre Portugesche Speceryj-scheuren te incorporeren wel souden benemen. Want behalven dat de Spangiaerden gantsch geen merckelijck ghewelt van Oorlooghs-schepen ende Scheeps volck in die quartieren zijn hebbende: Die meest al vant suyderste deel vant vaste Landt van West-indien / een groote zee over moeten comen. Soo hebbense noch veel duysenden Inwoonderen vanden Manilhas, selver te vyanden / die niet lievers en saghen / dan vande onse met Schepen ghesterckt te werden / omme haren moet aende wreede Spangiaerden / over hunne geleedene Injurie te coelene. Behalven dattet oock apparent is / datmē t'eeniger tijt Schepen door de Straet van Magellaen sal comen te seynden / die de zuyder deelen van West-India in sulckē alarm soude connen stellen / dat die vant vaste Landt weynich op de Portugesche Molucxvaerders souden connen letten / jae werckx genoech hebben hare West-Indische Gout ende Silver-rijcke Mijnen te bewaren. Want inde selve suyder-quartieren en ontbreecken oock geen Natien / die (sose eenichsins van Oorloghs behoeften wel versien waren) den Spangiaert werckx genoech souden gheven om hare nieuwe conquesten (sonder nae andere te dencken) te defenderen. Waer inne de strijdtbare Chilesen, van groot effeckt t'allen tijden bevonden sullen werden. Ende hoe cleyne tegenweer den Spangiaert op de zuydt-syde van West-India soude connen doen / is uyt de coursen / soo van diversche Enghelschen / als andere Schepen van Mahuy, ende Olivier van Noort, (met cleyne contschap door d'engte van Magellaen, geseylt synde) genoech aff te meeten. Des Coninckx van Spangiens schattē vā Gout eñ Silver / die hy jaerlijcx uytte West-Indien naer Spangiē scheept / dickwils met groot geluc van in te comē / ja met periculē arriverē / syn seer groot / ende dies te meer verwonderens waerdich / datter tot heden toe met geen ernstigher opmerckinghe / geduerende t'jegenwoordich Nederlants Oorlogh / op gelet is geweest eñ getracht. Waert niet wel doenlijcken geweest / hem een goet deel der selver te ontnemen / ten minsten t'gunt met goede redē licht om doen / claerlijc bewesen soude connen werden / hē t'meerendeel / ja meest al vruchteloos te maken. Maer alsoo sulcx te bewijsen / ende in die materie te treden / na tijt ende ghelegentheyt van saecken hier niet en past / sullen wy t'selve overslaen / verwachtende d'uytcomste vande begonste onderhandelinghe die Godt almachtich wil verleenen uyt te vallen / tot syner eeren / ende ruste van t'lange met Oorloghs verwoestinghe bedruckte Vaderlandt. Ende of de vreese van nieuwe onrusten op de West-Indien / den Coninck van Spangien syne saecken int gros niet wat naeder hebben doen overdencken / ende tot een generale veranderinghe doen inclineeren / geve ic die te bedencken / die de saecken van staten / uyt de dagelijcksche bevindinge beter connen af-deelen / als die / diese maer van buyten aenaenschouwen / ende even-wel veel int ghetal van dat ghevoelen zijn.

Soo dan uyt alle voor verhaelde ende meer andere / om corthheyt wille naegelaten middelen / gheleghentheden ende gheneghentheden vande Oost-Indische

Natien

Natien ende volckeren / de profffytelijckheyt vande voorschreven handel, voor de bereenighde Neder-landtsche vrye Provintien, genoech is bewesen. Soo moet de nootsaeckelijckheyt der selver, upt twee principale redenen besloten worden. De eerste: dat de vrye Neder-landen, upt hare Landts ghelegentheyt, ende Inwoonderens aen-ghebooren aert, niet connen blyven, inden fleur ende welvaren, daerse (niet teghenstaende t'geduerich Oorlogh) tegenwoordich in zyn, ten sy datse hare Scheep-rijcke Zee-havené ende Zee-varent volc, rijcke Coop-Steden, met de over-zeesche Traffique gesegent zien. De tweede: aengesien des Coninex van Spangiens macht eñ rijckdom, in alle gelegentheden, niet alleen de Neder-lantsche Provintien, maer alle Potentaten vande Werelt, met groote redenen altijt moet ende behoort suspect te wesen, datter gheen beter middel ter Werelt can gevonden werden, om vande gestadige vreese ontlast te werden, als den selven de fondamenten van syne uptsteeckende rijckdommen, daer mede hy alle de Christen Potentaten in vreese is houdende, soo te ondergraven, datse eenmael moghen comen te dallen inde handen, Ick segghe niet vande Neder-lantsche Inwoonderen alleen, maer vande gantsche Christenheyt. t'Welck is hem de Oost ende West-Indische Negotie vruchteloos te maecken, ist niet gheheel, laet het wesen voor een goet deel. Lettende dat onse guldens, in oncosten tot aenwendinghe van equipagie, ende andere behoeften, syne Ducaten upt-lants ghelegentheyt equivaleren. Behalven alle andre voordelen, daer wy van Godt ende de Nature, den Spangiaert in dat stuck zijn prevalerende. Ten is oock niet te twijffelen, soo de saecken (dat Godt niet en gheve) weder tot een Oorlogh upt vallen, of de Nae-bueriche Coninghen, Princen, ende Heeren sullen d'ooghen openende, dit stuck comen te verstaen, ende onses Lants ghelegentheyt waernemende, op hare verseeckertheydt int ghemeen sulcken ordre stellen, dat de West ende Oost-Indische brant, den Coninck van Spangien soo sal doen declineren, dat alle de Werelt, sich by t'vier der selver warm makẽde, geen oorsaecke meer sullen hebben, van in hare Landt-palen, de Spaensche Heertochten te vreesen, als voor desen dick ende menichmael ghespeurt is.

D'eerste nootsaeckelijckheydt van d'over-zeesche Traffique, soude by eenige toegestaen ende nochtans beantwoordt worden, dat het daer upt niet en volght, datmen juyst op Indien soude moeten handelen, maer datmen daer teghen den ouden Spaenschen handel, in cas van bevreedinghe, soude comen te winnen. Waer op ick cortelijc alleen sal antwoorden: dat den selven Spaenschen handel, ons eerst gantsch niet seecker ende vast en is, upt diẽ de loose Spangiaerdẽ, ons de selve t'allen tijden by hondert middelen infructueus connen maken, als aen syne nieuwe Impositien, Lasten, ende Placcaten, onlangs uptghegaen, ghenoech af te nemen zijn. Ten tweeden isse gantsch periculeus, jae heeft den vyant groote gheleghentheden in handen, ghemerckt men by middel der selver, inde macht ende dispositie, van eenen versoenden onbetrouwelijckẽ vyant is stellende, niet alleen vele honder-duysenden van middelen, maer ontallijcke middelen van Schepen, Schut, ende condich Zee-varent volc, die hy voor desen met me-

 nighfuldi-

nighfuldige Arresten/alle voorgaende conquesten vruchteloos heeft gemaeckt/
ende de persoonen/als Slaven op de Galeyen jammerlijck mishandelt.

Meynende dan genoechsaem verthoont te hebben/wat grooter nut/eere/
de proffijt dattet sal wesen voor t'vrye Vader-landt / de Oost ende West-In
sche Negotien te behouden. Sullen wy Godt bidden/dat hy de Regeerderen va
de Landen/dese saecke soo wel wil gheven te verstaen/ datse in gheenderley w
se int onderlinghe besprecк vande aenstaende Vrede-handelinge afstandt wi
len doen / van eenich punct oft deel der voordelen / byde Oost-Indische Com
pagnie alreede vercreghen/ ende ter tyt ende wylen vande notificatie vande vre
de in Indien/by de uytwesende Schepen noch te vercrijgen. Ten eynde de goet-
willighe Oost-Indische Princen ende Heeren/die haer op onse handel vertrout
hebbende/niet weder en gheraecken inde uyterste Spaensche slavernije/tot on-
eere ende groote disreputatie/vande Neder-lantsche Natie. Ende dien volgens
tot grootweerdinge des Coninex van Spangiens Heerschappie. Welcken Co-
ninck niet weynich ghewonnen soude meynen te hebben / indien hy by middel
vande voorgheslaghen Vrede / ons syne Oost ende West-Indische roede uyter
hant conde rucken. Alsoo uyt al t'voorverhaelde claerlijcken blijckt / dat de Ne-
der-landtsche Negotianten jegenwoordich de rijckste ende beste quartieren van
gantsch Indien te vriende zijn hebbende/ende over sulcx in rijcke ende proffita-
bele Negotien/de Portugesen geensins behooren te wijcken int vervolgh vande
selve Negotie. Andersins sal daer nae den Coninck van Spangien wel sulcke or-
dre in beyde de Indien comen te stellen/dat wy onse vrienden tot onvrienden ge-
maect hebbende/niet weder nae de voorschreven Traffique soudē behoeven
te dencken. Maer veel eer/ doch te laet omsien/ hoe wy ons (so hy yet-
wes op ons wilde voornemen / daer toe hem nimmermeer gene
preterten sullen ontbreecken) soude connen defenderen.
Daer wy ter contrarie/ onse Traffique alle de We-
relt deur behoudende/met Gods hulpe/ons
buyten alle vreese soude gerust mogen
stellen soo anders in Mensche-
lijcke consideratien/eenige
gerust ofte seker-
heyt te stel-
len is.
etc.

FINIS.